

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

דין ביתו של המבטל רשות חצרו

האם צריך לבטל לכל אחד

(כ"ג א') **משנה:** אמר רבי אלעאי: שמעתי מרבי אליעזר ואפילו היא (הגינה או הקרפף, גדולה) כבית כור (30 סאה, כיוון שמוקפת גדר, מטלטלים בה).

(המשך **משנה:**) וכן שמעתי ממנו, אנשי חצר ששכח אחד מהן ולא עירב, ביתו אסור מלהכניס ולהוציא לו¹, אבל להם מותר (להביא כלי בתיהם לביתו דרך החצר).

(המשך **משנה:**) וכן שמעתי ממנו, שיוצאין בערקבלין (שם מרור) בפסח.

(המשך **משנה:**) וחזרתי על כל תלמידיו ובקשתי לי חבר ולא מצאתי².

(כ"ו ב') אמר רב הונא בריה דרב יהושע אמר רב ששת: כשתימצי לומר, לדברי רבי אליעזר המבטל רשות חצרו, רשות ביתו (גם) ביטל (ולכן ביתו מותר להם). לדברי חכמים (במשנה להלן ס"ט ב') המבטל רשות חצרו, רשות ביתו לא ביטל (אלא החצר, והבית נשאר ברשותו. ולכן שנינו להלן שלדעת חכמים, ביתו אסור להוציא ולהכניס לו ולהם).

(ומקשה) פשיטא! (ומתרץ) לא נצרכא אלא לחמישה ששרויין בחצר אחד, ושכח אחד מהן ולא עירב; לדברי רבי אליעזר (מבטל, בעין יפה מבטל), כשהוא מבטל רשותו, אין צריך לבטל לכל אחד ואחד. לרבנן, כשהוא מבטל רשותו, צריך לבטל לכל אחד ואחד³.

אמר ליה רב פפא לאביי: לרבי אליעזר (הסובר כשביטל חצרו, ביטל גם רשותו ביתו), אי אמר (בפירוש) לא מבטילנא (רשותו ביתי), ולרבנן אי אמר מבטילנא, מאי⁴?

אמר ליה: בין לרבנן בין לרבי אליעזר כיון דגלי דעתיה, גלי.

שיטות הראשונים

המבטל רשות חצרו, האם ביטל רשותו ביתו: דעת רוב הראשונים, דפליגי כשאמר בפירוש ביטלתי רשות חצרי, אך

1. **רש"י** פירש הטעם שאסור לו להוציא, ולא אמרינן כיון דביטל להו ביתו, דלהוי ביתו כבתיהם, היינו טעמא משום דבבתיהם הרי הוא כאורח לגבייהו, אבל אם מוציא מביתו, הרי הוא חוזר מן הביטל שעשה ומחזיק ברשותו, ואוסר רשותו עליהם והם עליו (כדתנן פרק הדר, ס"ט ב', מי שנתן רשותו והוציא, בין בשוגג בין במזיד, הרי זה אוסר). **והראב"ד חידש** שהטעם שאסור לו, שאפילו לרבי אליעזר הסובר אף רשות ביתו ביטל, לא שיבטלנו לגמרי אצלם, ושיהא אורח לגבייהו, אלא עדיין משייר דירתו שם, ולפיכך אסור, שנחשב כמוציא מרשותו לרשות חברו. אבל להם מותר, שאע"פ שהוא שותף עמהם בבית, נחשב הבית כרשות מיוחדת לכל אחד ואחד מן הדרים שם (הו"ד בר"ן ורשב"א על המשנה, עיי"ש בהרחבה). וראה עוד להלן בשיטות הראשונים.
2. לא מצא אחד ששמען (לג' השמועות הללו) כמותו, ואין אחת מהן הלכה, אלא כולן דחויית. ספר הנר.
3. כמו שלגבי בית סוברים חכמים שמה שלא פירש לא ביטל, כך גם כאן למי שלא פירש, לא ביטל, וכולם אסורים.
4. האם מחלוקתם היא מה דעת אדם בסתמא, וממילא כשמגלה דעתו, וודאי שהולכים על פיו. או שמחלוקתם היא מהותית ואינה תלויה בדעתו, האם אדם עשוי לגור בבית בלא חצר. או לאידך גיסא האם עשוי אדם לסלק עצמו לגמרי גם מהבית. וגם אם יגלה שדעתו שונה, בטלה דעתו ואינה נחשבת כלל.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזרה שית
ט"ו אלול תש"פ
מסכת: עירובין | פרק: ב | דף: כ"ו

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

בסתמא ביטל גם רשות ביתו. ורבינו חננאל בן שמואל ביאר בדעת הרמב"ם דפליגי כשביטל רשותו סתם. אבל אם פירש ביטלתי רשות חצרי, לכולי עלמא לא ביטל רשות ביתו.⁵ וכן כתבו המאירי, ספר הנר, ורבינו ישמעאל בן חכמון. ופסקו כל הפוסקים כרבנן שלא ביטל רשות ביתו. וכן פסק השו"ע.⁶

ביטל גם רשות ביתו: כתב הרמב"ם, "בטל להן (בפירוש) רשות ביתו ורשות חצרו - הרי כלן מתרין: הן מתרין, מפני שערבן, והרי בטל להן רשות ביתו וחצרו; וגם הוא מתר, מפני שלא נשאר לו רשות (והסתלק סילוק גמור), והרי הוא פאורח אצלם, והאורח אינו אוסר." וכן כתבו סמ"ג וסמ"ק. וכן פסק השו"ע.⁷

ביטול לחמישה: אמרינן בגמרא, דלרבנן, כשהוא מבטל רשותו, צריך לבטל לכל אחד ואחד. וכתב הרא"ש בשם רבינו מאיר דהלכה כרבנן. וכן פסק הרמב"ם, וכתב "והמבטל רשותו לבני חצר - צריך לבטל לכל אחד ואחד בפרוש, ואומר 'רשותי מבטלת לך ולך ולך'..."⁸. ומדברי רש"י נראה שאם היו כולן עומדים ואמר רשותי מבוטלת לכולכם, שדי בכך. והשו"ע סתם כרמב"ם, ובשם יש אומרים, כרש"י.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שפ)

- א. אחד מבני החצר ששכח ולא ערב עם האחרים, אוסר עליהם. מה תקנתם? יבטל להם רשותו, שיאמר: רשותי מבטלת לכם או קנוייה לכם. ואין צריך לקנות בקנין סודר. ויכול לבטל אף משתחשף. ואם דר עם ארבעה או חמשה, צריך לבטל לכל אחד ואחד, שיאמר: רשותי מבטלת לך ולך. ויש אומרים שדי שיאמר: רשותי מבטלת לכלכם.
- אם בטל רשותו סתם, לא בטל אלא רשותו שיש לו בחצר, הילכך הם מתרים להוציא מבתיהם לחצר וגם הוא, שהוא ארבע בעלמא, אבל אסורין להוציא מביתו לחצר, וגם הוא...
- ב. אם בטל להם גם רשות ביתו, מתרין בין הוא בין הם להוציא לחצר, בין מביתו בין מבתיהם.

הדרן עלך עושין פסין

5. זה לשון הרמב"ם "המבטל רשותו סתם - רשות חצרו בטל, רשות ביתו לא בטל". וביאר המגיד משנה, שההלכה עוסקת כשאומר בפירוש ביטלתי רשות חצרי, ולא אמר רשות ביתי (וכביאור א' בשיטות הראשונים, לעיל). אבל ר"ח בן שמואל פירש בדעת הרמב"ם, שמחלוקת רבי אליעזר ורבנן כשאומר ביטלתי רשותי סתם. וזו ההלכה כאן. ובהלכה א' מיירי כשאמר בפירוש חצרי, וככולי עלמא.
6. או"ח שפ"א. מקורות - ר"ף (כ"א ב' דפיו). רמב"ם (הל' עירובין ב,א-ב). רא"ש (פ"ו ס' טו בשם ר"מ מרוטנבורג). אור זרוע (עירובין, סי' קע, ד"ה בעא מיניה). רבינו חננאל בן שמואל (פ"ו, ס"ט ב', ד"ה והאי דקאמר המבטל). ריטב"א (כ"ו א', ד"ה וכן). מאירי (בית הבחירה, כ"ו ב', ד"ה חמישה). ספר הנר (כ"ו ב' ד"ה כשתמצא לומר). רבינו ישמעל בן חכמון (כ"ו ב', ד"ה המבטל רשות חצרו, וד"ה כתוב בהלכות).
7. או"ח שפ"ב. וכתב הב"י, ומותר להוציא אף מביתו, כיון דלא נשאר לו שום רשות שלא ביטלו. והוא שלא יוציא עד שיחזיקו הם, כן משמע מפירוש רש"י (כ"ו א', ד"ה אנשי חצר). וכן פסק המשנ"ב (ס"ק יב). מקורות - רמב"ם (הל' עירובין ב,א). סמ"ג (עשין, עשה דרבנן א, הל' עירובין). סמ"ק (מצוה רפב). ועיין תוספות (ס"ד א', ד"ה אם כן), וביאור הגר"א (ס"ק ג).
8. ואם לא ביטל לכל אחד בפירוש, אף למי שביטל לא עשה כלום. וכן מוכרח בפרק הדר, ע' ב'. מגיד משנה. וכ"פ המשנ"ב (שפ"ק ד).
9. או"ח שפ"א. וכתב המשנ"ב (ס"ק ה) דלדינא מסיק האליה רבה דהעיקר כיש אומרים, דמהני גם כשאמר לכולכם. מקורות - רמב"ם (הל' עירובין ב,ב). רא"ש (ו,טו). רש"י (כ"ו ב', ד"ה ה"ג לא נצרכא. כ"כ המגיד משנה וב"י בדעת רש"י).